

Franjo Pšeničnjak

SAKRAMENT ŽENIDBE — POZIV NA OKRISTOVLJENJE BRAČNOG I OBITELJSKOG ŽIVOTA

Temu o sakramentu ženidbe želio bih ovdje prikazati sa stajališta vjere, teološki. Bit će to teoretski govor, refleksija o braku iz podataka vjere, pod jednim posebnim vidikom — pod vidikom poziva. Ne može se očekivati da će ovdje biti rečeno sve što se odnosi na brak, premda ću nastojati obuhvatiti temeljne crte kršćanskog braka i njegove duhovnosti. Ovakav teoretski pristup zahtijeva napor i od predavača i od slušača, no mislim da je teoretski pristup vrlo koristan i za praksu. Dapače, on ima smisla samo ako osvjetljuje praksu i ako se u njoj ostvaruje. Kad su ideje bistre, onda one mogu utjecati i na praksu, mijenjati je i poboljšavati.

Pojam poziva

Počet ću s pojmom koji nije specifičan za brak nego je širi, no važan je i za brak. To je pojam *poziva* u kršćanstvu.

U crkvenom, teološkom načinu govora, pojam poziva običavao se upotrebljavati gotovo isključivo za duhovne staleže (svećenički, redovnički), i to kroz stoljeća. U tom su smislu isticali prizori poziva u Svetom pismu, koji, sigurno, spadaju u najživlje biblijske scene (Ez 3; Iz 6; Jer 1; Dj 9). Bog se tu pokazao kao onaj koji usmjeruje nečiji život i daje mu sadržaj, ponajčešće u vezi s čitavim narodom i njegovom sudbinom.

No Sveto pismo daje nam pravo da govorimo o pozivu i u širem značenju. Tako se sigurno može govoriti o pozivu čitavog izraelskog naroda na posebnu ulogu u bogoštovlju i misijskom svjedočenju za svijet (Izl

19.3—6). Može se govoriti i o pozivu svakog čovjeka; već činjenicom što postoji on je »izabran«, »predodređen«, zacrtan u Božji plan (Ef 1,4,5). I Crkva u Novom zavjetu naziva se zajednicom pozvanih, sazvanih, kako to pokazuje i značenje riječi *ekklesia* (crkva).

Analiziramo li pojam poziva prema Svetom pismu, otkrit ćemo da se iza njega krije kompleksna stvarnost koja uključuje mnogo elemenata. U vjerničkom gledanju poziv ima inicijativu kod Boga, to je dar odozgo, milost (usp. Jer 1,5; 1 Kor 1,26—29). Poziv daje jedinstvo jednom životu; tim ie pozivom označen sav život pozvanog (Gal 1, 15—16). Poziv se, dalje, uvijek promatra u službi drugih. Biti pozvan znači primiti zadatak za budućnost; pozvani je kao nacrt, projekt koji se ima ostvariti u budućnosti. Papa Pavao VI. govorio je kako je svaki čovjek pozvan na razvoj [*Populorum progressio* 15, 17). Očito je stoga da pozvani još nije dovršen u trenutku kad je pozvan. Duhovni pisci danas vole spominjati kako poziv nije nešto nametnuto izvana, nadodano čovjekovu biću, nego je to zapravo poziv na razvoj nečeg najunutrašnjijeg u čovjeku, na razvoj one klice s kojom je čovjek stvoren i s kojom se rađa.

Neki razlikuju fundamentalni poziv od posebnih i partikularnih poziva na neku određenu zadaću. Ističe se također da se poziv ostvaruje postupno, u skladu s čovjekovom naravi, koji je povijesno biće. U pozivu se naglašava njegova dijaloška struktura: radi se o dijalogu između onog koji poziva i onoga koji je pozvan. Danas se u teološkom promatranju poziva više inzistira na sadašnjim znakovima vremena preko kojih Bog zove nego na pozivu koji je Bog zacrtao i zamislio od vijeka, premda je jasno da je i takvo promatranje zasnovano na Bibliji.

Nalazimo se svakako u jednoj bogatoj kršćanskoj temi. U drugim religijama, npr. istočnim, gdje Božja osobnost nije posvema jasna (panteizam), nema ni osobnog poziva ni odgovora, kao ni u grčkom svijetu koji je poznavao samo cikličko shvaćanje vremena u kojem se sve vječno vraća: ni tu nema jedinstvenog, neponovljivog osobnog odnosa u pozivu.

Iz rečenog zaključujemo: upoznati svoj poziv ili poziv Crkve kojoj pripadamo, otkriti i znati poziv znači otkriti smisao svojeg života, svojeg usmjerenja, otkriti Božji plan o sebi. Sažmimo: u Crkvi se danas na temelju Svetog pisma, na svaki ljudski život naglašeno gleda kao na poziv Božji: to je poziv za budućnost, on znači ostvarivanje jednog nacrtu u slobodnom ali odgovornom dijalogu; polazna točka dijaloga jest u Bogu; poziv od života čini smislenu cjelinu. U takvom gledanju čovjekova sadašnja stvarnost nije završena, dokončana, nego, naprotiv, otvorena prema nečem višem. Ona nadilazi sebe. Čovjek neizmjereno nadilazi čovjeka — Pascalova izreka i ovdje dobro pristaje.

Poziv na brak

Nakon ovih općenitih, no za našu temu nužih uvida, pristupimo braku kao posebnom pozivu. Sveti Pavao govori o braku kao o pozivu: »Ja bih htio da svi budu kao i ja (tj. neoženjen); ah svatko ima od Boga svoj posebni dar, jedan ovakav, drugi onakav« (1 Kor 7,7). U tekstu govori o djevičanstvu i o ženidbi, iznosi vrijednost i jednog i drugog Božjeg dara. Ženidba je dakle dar Božji, poziv Božji, kao što je to i Pavlov duhovni poziv.

Trebalo bi da mi sada otkrijemo u čemu je poziv koji se tiče braka, poziv upućen supruzima (ovog trenutka nas ne zanima kako je Pavao shvaćao svoj poziv da živi u celibatu). Naš govor o tome mogao bi se razviti u dva smjera: *prvo*, koji je poziv i sadržaj poziva braka kao takvog, ne gledajući sada na to je li brak kršćanski ili samo naravni, sakrament ili ne; brak je, naime, zacijelo, i veliki ljudski poziv, bez obzira na to da li ga sklapaju kršćani ili nekršćani; *drugo*, kakav je poziv jednog kršćanskog braka koji je sakrament; koji je specifično kršćanski poziv sadržan u sakramentu ženidbe. Mogli bismo, dakle, raspravljati o braku općenito, a onda o njegovoj kršćanskoj specifičnosti. Zbog ograničenosti vremena zadržat ćemo se na kršćanskom shvaćanju ženidbe kao poziva, no takvo će naše promatranje osvijetliti i brakove koji nisu kršćani.

Sakrament ženidbe gledan kristocentrički

Karakteristično je za kršćanstvo da svu stvarnost, a tako i stvarnost braka, promatra u vezi s Isusom Kristom, kristocentrički. Neka nas ovog trenutka u to uvjeri samo jedan tekst svetog Pavla: »U njemu (Isusu Kristu) je sve stvoreno — sve na nebu i na zemlji; vidljivo i nevidljivo... sve je stvoreno po njemu i za njega. On je prije svega, i sve se u njemu drži u redu« (Kol 1,16–17). Sv. Pavao gleda sav svijet usredotočen na Isusa Krista. Sve je već od početka bilo upućeno na Isusa Krista, stvoreno za njega i prema njemu. U takvom je gledanju sve okristovljeno već davno prije Kristove pojave na zemlji. Svijet i čovjek u njemu od početka su označeni svojom završnicom, Kristom. Svaki čovjek, znao on to ili ne, htio on to ili ne, usmjeren je prema Kristu, Krist je njegovo središte oko kojeg i prema kojem se kreće. Stoga čovjek svoje tajne ne može shvatiti cjelovito ako se ne promatra u tom odnosu koji ga je u konačnici i konstituirao. Parafrazirajući izreku sv. Augustina, možemo reći: »Za se si nas, Kriste, stvorio, i nemirno je srce naše dok se ne smiri u tebi.« Bez Isusa Krista ne možemo shvatiti čovjeka. Dakako da bi kršćani, osim neke apstraktne vjere u tu istinu, morali nositi i izričitu svijest o tome te u tom svjetlu gledati i veliku svjetsku stvarnost i svakidašnji splet običnog života.

Poslije ove jednostavne konstatacije o kristocentrizmu podimo korak dalje. Za sv. Pavla Isus Krist korijen je i izvorište i za shvaćanje kršćanskog braka. Temeljni tekst Svetog pisma o braku kao sakramentu, o kršćanskoj mistici braka, te o sadržaju bračnog poziva, svakako je Ef 5, 21 – 32: »Pokoravajte se jedan drugom iz poštovanja pred Kristom! Zene neka se pokoravaju svojim muževima kao Gospodinu, jer je muž glava žene kao što je i Krist glava Crkve — on Spasitelj svoga Tijela! Štoviše, kao što je Crkva pokorna Kristu, tako neka budu i žene u svemu svojim muževima! Muževi, ljubite svoje žene kao što je i Krist ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju, da je posveti čisteći je u kupelji vode uz pratnju riječi, da sam sebi privede Crkvu krasnu... Tako su i muževi dužni ljubiti svoje žene kao svoja tjelesa. Tko svoju ženu ljubi, ljubi samoga sebe. Bez sumnje, nitko nikada nije mrzio svoga tijela. Naprotiv, hrani ga i njeguje kao i Krist Crkvu. Mi smo, naime, udovi njegova tijela. Zato će čovjek ostaviti oca i majku te prionuti uz ženu svoju, i bit će oni samo jedno tijelo. Ova je tajna uzvišena — a ja velim (da je uzvišena) u odnosu na Krista i Crkvu.«

Navedeni tekst, koji govori o specifičnosti kršćanskog braka, govori zapravo o dvama brakovima, o dvama pozivima: prvi brak i poziv jest osnovni, temeljni za svakog kršćanina: to je odnos ili »brak« između Krista i Crkve. Drugi poziv i brak jest brak između muža i žene. U Pavlovu tekstu uspoređuju se ta dva braka. Zaustavimo se kod prvog: za Krista se veli da ljubi Crkvu, da je njezina glava, njezin Spasitelj, da se predaje za nju, da je hrani i njeguje; za Crkvu, odnosno za članove Crkve, veli se da su udovi tijela njegova, ističe se uska, životna veza; Crkva se podlaže Kristu. To je osnovni odnos svakog kršćanina, to mu je prvotni poziv od Isusa Krista: pripadati njegovu tijelu, Crkvi (po krštenju. Euharistiji). Svrha je tog poziva da čovjek bude po Isusu Kristu spašen, da živi novim životom. Taj je brak »vječan«, neće se raskinuti ni smrću, nastavit će se i u nebeskoj Crkvi, dakako ukoliko se održi obostrani odnos vjernosti.

S tim osnovnim kršćanskim »brakom« između Krista i Crkve Pavao uspoređuje zajednicu muža i žene u kršćanskoj ženidbi. Zajednica Krist-Crkva prvotna je stvarnost, a sakrament ženidbe ima biti kopija, reprodukcija tog prvotnog »braka«, odnosno ima biti epifanija, objava ljubavi i vjernosti koje vladaju između Krista i Crkve. Da bi se imao i sam brak i duh kršćanskog braka, kršćani moraju najprije biti uključeni u prvotni životni odnos između Krista i Crkve. Taj je odnos za dvoje supruuga konstitutivan za njihov brak-sakrament. Ako su supruzi uključeni, i onoliko koliko su uključeni u odnos između Krista i Crkve, i u njihovu će međusobnom odnosu strujati odnos između Krista i Crkve.

Dozovimo više u svijest što znači odnos između Krista i Crkve. Pavao je taj odnos sažeo u izraze *ljubav i predanje*: »Krist je ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju.« Sveti je Ivan to još više naglasio: »Ljubeći svoje koji su na svijetu, iskaza im do vrhunca ljubav« (Iv 13,1), tj. dao je svoj

život, a od toga nema veće ljubavi. Isus Krist sav je *za* svoju Crkvu. Mnogi danas vole naglašavati da je osnovni Isusov stav prema čovjeku izražen baš prijedlogom *za*: Isus je kruh *za* život svijeta (Iv 6,51); na Posljednjoj večeri, kad ustanovljuje Euharistiju, veli: »Ovo je moje tijelo koje se *za vas* predaje« (Lk 22, 19), a za krv kaže »koja se *za vas* prolijeva« (Lk 22,20). Isus Krist jest proegzistencija, egzistiranje za drugog, za Crkvu. Promatrajući Krista u tom egzistencijalnom stavu, sv. Pavao ocrtava mistiku kršćanskog braka: »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu i predao se za nju.« Kako li je to velik poziv! Premda je to neostvarivo ljudskim snagama, Pavao uporno stavlja paralelu između Krista i Crkve s jedne strane i muža i žene s druge.

*Sakrament ženidbe osvjetljen
tajnom Presvetog Trojstva*

Podimo korak dalje. Ovaj Isusov način egzistiranja — proegzistencija — vodi nas, prirodno, na jedno drugo područje naše vjere, o kojem ne običavamo govoriti kad je riječ o našim životnim pitanjima i problemima, osobito kada je riječ o braku, a to je vjera u *Presveto Trojstvo*. Možda bi mi i pokoji svećenik, pa i teolog, savjetovao da se pred ovakvim skupom (bračni parovi) kanim govora o Presvetom Trojstvu, jer da je to najteža istina naše vjere, najveća tajna, neshvatljiva i za sv. Augustina. Ipak smatram da bi bilo pogrešno najveću tajnu naše vjere, zato što je teško rastumačiva, stavljati na rub našega vjerskog razmišljanja. Naprotiv, smatram da je ta tajna vrlo bliza nama, vrlo značajna baš za našu konkretnu egzistenciju i praksu, a u našem slučaju osobito osvjetljava što brak jest i kako bi se imao proživljavati.

Isus Krist, Sin Božji, ljubio je Crkvu i predao se za nju. On je sav »proegzistentan«. No on je takav ponajprije u svojoj »božanskoj povijesti« unutar božanskog trojstvenog života, gdje između božanskih osoba vlada posvemašnje davanje jedne drugoj. Navest ćemo nekoliko tekstova iz Svetog pisma koje ćemo poredati tako da iz njih najprije vidimo odnose između božanskih osoba, potom odnose između Isusa Krista i ljudi, te napokon odnose koji bi morali vladati među ljudima. *Prvi korak*: »Sve mi je predao Otac moj« (Mt 11,27); »Sve što god ima Otac pripada meni« (Iv 16,15). Iz tekstova se vidi da Otac sve daje Sinu, ništa ne zadržava za sebe. *Drugi korak*: »Moja se hrana sastoji u tom da vršim volju onoga koji me je poslao i dovršim njegovo djelo« (Iv 4, 34); »Ali neka ne bude moja, nego tvoja volja« (Lk 22,42). Sin ima Isto raspoloženje kao i Otac: sav je usmjeren prema Ocu, ne prema sebi. *Treći korak*: »Kao što je Otac mene ljubio, tako sam i ja vas ljubio« (Iv 15,9). Krug, dakle, nije zatvoren u Presveto Trojstvo. Kad se Sin utjelovio, on je egzistirao onako kao što je egzistirao i unutar Trojstva gdje se Otac sav daje Sinu, a i on, Sin, isto

tako Ocu; stoga on, utjelovljen, za Crkvu, za svoje, za nas, daje sve. *Četvrti korak:* »Ljubite jedan drugoga kao što sam ja ljubio vas« (Iv 15,12). Krug se, dakle, još nije zatvorio. To se sada izričito prenosi i na brak: »Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju« (Ef 5,23).

Tako se trojstveni način egzistiranja nastavlja najprije u Isusovoj ljudskoj egzistenciji za nas, a onda se ima nastaviti među svim kršćanima, na specifičan pak način među supruzima. To je egzistiranje u posvemašnjem darivanju i primanju ljubavi. Iz ovoga se vidi da nam tajna Presvetog Trojstva nije objavljena zato da bismo imali nešto više neshvatljivog u svojoj vjeri, nego da ujedno objavi nešto o nama. Čovjek je pozvan — u braku na specifičan način — da ostvari sliku Božjeg života, da bude odraz tog božanskog života. Ovdje se sama od sebe nameće refleksija: ljubav bračnih drugova — odraz one trojstvene — ne smije se zatvoriti u krug dvoje supruge, nego se ima proširiti dalje: na djecu koju će rađati i odgajati. Čak nam i iskustvo donekle pokazuje da je u skladu s ovim vjerskim uvidom: što je čovjek bliže ovom idealu (nesebičnost), više je čovjek; što je dalje od njega (sebičan), više je nečovjek. Trojstveni život u Bogu objavljen nam je zato da bi nam se taj život ponudio i produžio u ovoj našoj ljudskoj sferi, da bi se odzrcalio i u našim ljudskim odnosima. Istina o Presvetom Trojstvu može, dakle, biti naša najživotnija vjerska istina.

Pashalni misterij i kršćanski brak

Nakon ovog trojstvenog razmišljanja zaustavimo se ponovno na kristološkom vidiku koji i jest samo nastavak trojstvenog. Sveti Pavao pravi korijen za shvaćanje kršćanskog braka vidi u Kristovoj ljubavi prema Crkvi. No on je još izričitiji: on Krista promatra u najodlučnijoj fazi njegova otkupiteljskog djela, u situaciji njegove muke-smrti-uskrsnuća, i tu njegovu ljubav, ljubav »do vrhunca«, stavlja kao model za odnose u braku, tu on vidi izvorište razumijevanja i proživljavanje braka. Kada, naime, Pavao govori da muževi treba da ljube svoje žene kao Krist Crkvu, tada on veli da to imaju činiti kao Krist koji je Crkvu *ljubio i predao se za nju*. On očito misli na Isusovu muku i smrt, na pashalni misterij. Pavao poziva na *nasljedovanje* Krista, a poziva i na sličan *intenzitet* ljubavi. Njemu je ideal *okristovljenje* odnosa u braku.

Ne možemo a da ovdje ne navedemo jedan tekst poznatog suvremenog teologa Hansa Ursa von Balthasara iz njegova djela *Samo ljubav zaslužuje da joj se vjeruje* (L'amour seul est digne de foi): »Susrećući Božju ljubav u Kristu, čovjek ne doživljava samo što je prava ljubav; u isto vrijeme i nepobitno doživljava da on, grešnik i sebičnjak, ne zna istinski ljubiti
Obraćeno srce mora pred tom ljubavlju ispovijediti, priznati, da još

nikad nije ljubilo; no i obraćena pamet mora, u toj situaciji, ponovno naučiti što je zapravo ljubav« (str. 75.—76.).

Za našu je vjeru najznačajnije to što sveti Pavao upravo Krista u njegovoj pashalnoj tajni stavlja pred bračnu zajednicu. Istaknut je tu intenzitet ljubavi, ali još nešto valja uočiti. Pashalna tajna sadrži Isusovo trpljenje, smrt i uskrsnuće. Ako se u životu bračnih drugova ima odraziti Isusova pashalna tajna s kojom su združeni, tada tu moraju biti obuhvaćeni svi elementi, dakle, ne samo trpljenje i smrt nego i uskrsnuće. Pashalna tajna ne obuhvaća samo ljubav, koja ide dotle da se žrtvuje i predaje do umiranja, nego rađanje iz smrti novog, uskrslog života. U crkvi se, prema Pavlu, sada ostvaruju i umiranje i uskrsnuće Isusovo (Rim 6). I u bračnu se to ima događati. Po tome je brak *anamnesis*, sjećanje, slično kao i Euharistija, na Kristovo predanje za Crkvu i na njegovo uskrsnuće. Umiranje i uskrsnuće u zajedništvu s Kristom zakon je kršćanske ljubavi, bračne ljubavi također.

Već u ljudskom i kršćanskom iskustvu bračni drugovi znadu da umiranje donosi novi život. Rađati i odgajati djecu prema Božjim zapovijedima jest umiranje sebičnosti, koji put i mučeništvo, ali iz tog umiranja nastaje novi život, novi član ljudske i crkvene zajednice, nova radost. Nošenje i strpljivo podnošenje tereta jedni drugih, prema poticaju sv. Pavla (Gal 6,2), I u braku znači umiranje; ali znamo kako tim umiranjem bračni drugovi često jedni drugima pomažu da uskrsnu na novu ljubav. I mnoga druga umiranja prate put zajedništva u braku: od rađanja i odgoja djece (za mnoge je umiranje to što ne mogu imati djece), od promjena koje sa sobom život nosi, a koje se s godinama sve teže podnose, od bolesti, klimakterija, smrti najbližih, pa do onih stanja koja ostaju kao neizlječive rane: nevjernost, napuštanje, rastave, osobito kad stradaju nevini. Ali i mnoga uskrsnuća plod su takvih umiranja, uskrsnuća koja su doživljena s vjerom. Mnogi bi, nakon godina provedenih u braku, mogli reći: nisam znao što me sve čeka, tj. kakvi križevi; ali Isto bi tako ti isti često mogli reći: nisam slutio koliko ću radosti imati, zadovoljstva, duhovnog bogatstva.

No tu moramo biti nacistu. Pashalni misterij umiranja i uskrsnuća, koji se proživljava u jedinstvu s Kristom, nije zatvoren u ovosvjetski život. Ne razrješava se svako umiranje uskrsnućem ovdje. Ima toliko umiranja kojima se ne vidi odgovarajuća klica života. Kao vjernici mi gledamo I u onostranu budućnost: imamo vjeru i nadu za vječnost gdje je uskrsli Krist. To je, dakako, teška nada, ali je kršćaninu moguća po snazi mišlosti, po iznutrašnjoj pomoći Duha Božjega.

Dozrijevanje u pashalnoj vjeri

Po prirodi nitko ne želi umrijeti. Spontano Izbjegavamo smrt I svaki oblik umiranja. Zato i Kristov zahtjev da njegovi učenici, oni koji žele ići

za njim, nose svoj križ, da se odreknu sebe itd. nailazi na neshvaćanje i opiranje. Dužni smo tu dati objašnjenje svoje vjere. Naš vjernički pogled, koji uključuje prislićenje Kristovu pashalnom misteriju, tj. sudjelovanje na njegovoj mucu, smrti i uskrsnuću, jest proces koji znači dozrijevanje u vjeri.

Osvijetlit ćemo taj proces onim što se zbivalo s Isusovim prvim učenicima. Iz Evanđelja je očito da oni na početku svojeg puta nisu znali što ih sve čeka uz Isusa Krista: koliko umiranja i kakvo uskrsnuće. Uočimo faze tog procesa: od njihova gledanja na Mesiju, koje je bilo identično s popularnim židovskim očekivanjima, do promjene tog gledanja, do obraćenja.

Svaki put kad je Isus naviještao svoju muku i govorio o sebi kao o Sluzi Božjem, patniku, apostoli su se ili protivili ili pokazivali veliko neshvaćanje (Mk 8,31–33; 9,30–32; 10,32–40). Oni su liniju Isusova uspona zamišljali otprilike ovako: velika djela i čudesa, proročki ugled, slavno prijestolje; paralelno s Isusovom tekla bi i linija njihova uspona (Mk 10,35–40). Isus nije zaniijekao sve u njihovu zamišljaju, nego je taj zamišljaj u bitnom ispravio. U svakom navještaju muke on govori o trpljenju, smrti i uskrsnuću. I svojim sljedbenicima zacrtava Isti tok napredovanja (Mk 8,34–38). Dug je bio proces dok su apostoli povjerovali u jedno i drugo, u umiranje i uskrsnuće, kao u nešto povezano, neodvojivo, drugo uvjetovano prvim, dok nisu čak bili »vrlo veseli što im je udijeljena čast da podnesu zlostavljanje za ime Isusovo« (Dj 5,41). Takvo je cjelovito gledanje na Kristov pashalni misterij i na kršćaninovo sudjelovanje u njemu. Dok to slušamo, možda nastojimo prepoznati svoj put, faze svojega puta, svoja umiranja i uskrsnuća. Zanimljivo bi bilo čuti vaša vjernička iskustva o ovoj točki. Stoga vas pozivam da se nakon predavanja uključite u razgovor.

Ovo ne bi smjelo zvučati kao »pobožno« pripovijedanje ili moraliziranje. U Isusovoj pashalnoj tajni, koja postaje tajna kršćaninova bića, jest kršćaninov korijen. Tu čovjek može shvatiti sebe: što jest i što ima biti. Tu može shvatiti svoj brak i ono što bi on imao biti.

Ima li koga tko nije ulazio u brak s romantičnom slikom o braku i obiteljskom životu? S vremenom je nestalo romantične slike, no mnogi su supruzi vjernici dozreli i uvidjeli da im je brak postao bogatiji, sadržajniji, duhovno plodniji nakon križeva podnesenih u vjeri, nakon teških darivanja, nakon umiranja. Na taj način svaka kriza koja je značila bolno umiranje pretvarala se u obnovljeni život i novu ljubav.

Zaključak

Pred nama se pokazao *ideal* kršćanskog braka. Poznato je da je u Starom zavjetu postojao veliki raskorak između idealne slike o braku (Jahve zaručnik — Izrael zaručnica) i stvarnog stanja u ljudskim brakovi-

ma koje se udaljilo od ideala (dopuštanje rastave). Dok smo opisivali ideal, nismo tvrdili da mu stvarnost već odgovara. No ideal i promatranje ideala postaje evanđeoski kvasac za praksu koja možda ne valja, no koja se pod utjecajem kvasca mijenja. Ideal treba da pomalo osvaja stvarnost. Kao i čitav kršćanski život, tako se i brak odvija u napetosti između »već da« (onog što je već ostvareno) i »još ne« (onog što se još ima ostvariti).

Kršćanski življeni brak, vezan uz Isusa Krista i njegovo pashalno otajstvo, nije ništa drugo nego *okristovljenje* ili *pokristovljenje* bračnog i obiteljskog života. Budući da je to poziv odozgo i budući da je kršćanska ženidba znak, sakrament koji donosi milost i daje sposobnost da se ostvaruje bračni poziv, vjerujemo da je i danas moguće tako živjeti, živjeti prema tom idealu. Očito je da će Kristova stvarnost u različitim stupnjevima prožimati praktični život. No vjerujemo da bračni drugovi, budući da su »udovi« u tijelu kojem je Krist »glava«, budući da su s njim združeni kao loze na trsu (Iv 15), budući da su životno vezani s Kristom, imaju dovoljno snage da i danas žive ovakvim kristovskim životom kakav smo opisali i da ostvaruju ono što je vezano uz kršćanski brak.

Svrha koju sam htio postići predavanjem bila je da bračni drugovi više otkriju i posvijeste sebi veliku cijenu sakramenta ženidbe te da što više okristove bračne i obiteljske odnose; da oni koji se pripravljaју na brak uvide ljepotu i zahtjevnost kršćanskog braka; da oni koji neće stupiti u brak (svećenici, redovnice) obnove vjeru u uzvišenost bračnog staleža, ali da jednako tako znadu shvatiti i smisao vlastitog poziva koji je različit, no koji je isto tako poziv Božji. »Svatko ima od Boga svoj posebni dar, jedan ovakav, drugi onakav« (1 Kor 7,7).

Bibliografija

- E. ANCILLI, »Vocazione« u *Dizionario enciclopedico di spiritualità* I-II, Roma 1975, str. 2030-2036.
- H. U. von BALTHASAR, *L'amour seul est digne de foi*, Aubier, Ed. Mouton 1966.
- I. DUGANDŽIĆ, »Ženidba u svjetlu Biblije« u *BS* 1-2 (1979) 5-18.
- M. DURKIN, »Intimité et mariage prolongement du mystère du Christ et de l'Église« u *Concilium* 141 (1979) 109-117.
- B. de MARGERIE, »Réflexions sur la Trinité 'économique et immanente'. Relations humaines et relations divines« u *Esprit et Vie* 13 (1980) 179-184; 15 (1980) 209-218.
- C. TOMIĆ, *Uzvišena tajna*, FTI, Zagreb 1974.
- A. M. TRIACCA, SDB, »La 'celebrazione' del matrimonio: aspetti teologico-liturgici. Contributo alla spiritualità sacramentaria e alla pastorale liturgica« u *Realtà e valori del sacramento del matrimonio*, LAS Roma 1976, str. 103-150.